

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК: 338.2:351.863

Зоряна ГБУР
*Національна академія державного управління
при Президентові України*

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглядаються єдині методологічні підходи до забезпечення економічної безпеки України на законодавчому рівні. Вивчаються різні літературні джерела та погляди вчених, які приділяли увагу забезпеченню країни єдиними методичними підходами до економічної безпеки. Надається оцінка рівня економічної безпеки держави. Розглядаються методичні підходи до визначення інтегрального індексу економічної безпеки. Підкреслюється важливість визначення інтегральної оцінки економічної безпеки України. Наводяться дані, які використовуються виконавчими органами влади. Висвітлюється періодичність здійснення розрахунків за методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Пропонується удосконалити методичні рекомендації щодо забезпечення економічної безпеки України, доповнивши відповідні пункти методичних рекомендацій у частині виявлення можливих загроз і можливостей, пов'язаних зі структурними змінами в національній економіці та інтеграційними прагненнями України.

Ключові слова: економічна безпека, держава, регіон, методичні підходи, оцінка, інтегральні індекси, додаткові індикатори, показники безпеки.

Zoriana Hbur. Methodology for evaluating the economic security of Ukraine

Common methodological approaches to ensuring Ukraine's economic security at the legislative level are considered. Various literary sources and views of various scholars have been studied, which focused on ensuring the country's only methodological approaches to economic security. The estimation of the level of economic security of the state is given. The methodical approaches to the definition of the integral index of economic security are considered. The importance of the definition of an integrated assessment of Ukraine's economic security is emphasized. The data is used by the executive authorities. The periodicity of calculations based on methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine is highlighted. It is proposed to improve the methodological recommendations for ensuring Ukraine's economic security by supplementing the relevant points of the methodological recommendations regarding the identification of possible threats and opportunities associated with structural changes in the national economy and the integration aspirations of Ukraine.

Key words: economic security, state, region, methodological approaches, estimation, integral indices, additional indicators, safety indicators.

Протягом останніх років центральні органи державного управління України

© Гбур З. В., 2017

Державне управління та місцеве самоврядування, 2017, вип. 4(35)

особливу увагу приділяють вивченню проблем економічної безпеки держави. На сьогодні законодавчо закріплені єдині норми методологічних підходів до визначення економічної безпеки України (ЕБУ). Проте серед учених відсутній єдиний методологічний підхід до забезпечення економічної безпеки країни, тому прийняті методичні рекомендації вимагають удосконалення методів оцінювання економічної безпеки. З огляду на це можна визначити коло питань, які вимагають детальних досліджень та уточнень, а також актуальність дослідження.

Висвітлення теоретико-методологічних підходів до забезпечення економічної безпеки держави були предметом досліджень таких учених: Є. В. Афанасьєв, О. С. Вихристюк, Т. П. Крупельницька, М. І. Небава, О. Л. Резніков, О. Г. Рябека, А. І. Сухорукова, Ю. М. Харазішвілі, А. М. Ткаченко та ін. Проте деякі питання потребують уточнення в частині визначення єдиних методологічних підходів до забезпечення ЕБУ з урахуванням власного бачення автором висвітлених аспектів.

Мета статті полягає у вивченні методологічних підходів до забезпечення ЕБУ як на законодавчому рівні, так і в різних літературних джерелах; їх оцінюванні із зазначенням подальших кроків у вивченні цього питання.

З метою визначення рівня ЕБУ як одного з основних складників національної безпеки держави важливо правильно визначити методологічні підходи для надання оцінки забезпечення ЕБУ. Це передбачає вивчення як економічної літератури, так і законодавчих актів, які б дозволили виявити та розкрити єдиний підхід до методики оцінювання рівня економічної безпеки країни.

Запропонований на законодавчому рівні методичний підхід до розрахунку рівня ЕБУ відповідає методичним рекомендаціям № 1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» (затверджених Міністерством економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р.) [3]. У наведених методичних рекомендаціях методологічні підходи базуються на чітко обґрунтованих методах відбору індикаторів економічної безпеки, з урахуванням національних характеристик, притаманних нашій країні (рис. 1). Наведені методичні підходи включають комплексний системний аналіз індикаторів ЕБУ з виявленням потенційних можливих загроз.

Перелік індикаторів та джерел вхідної інформації за складниками економічної безпеки наведено в додатку 1 до розділу IV методичних рекомендацій. Наведені вище методичні підходи застосовуються Міністерством економічного розвитку України, іншими органами виконавчої влади, науковими інститутами та іншими установами в межах повноважень (рис. 2) [3].

Отже, визначені методичні підходи до забезпечення економічної безпеки за методичними рекомендаціями № 1277 є основою для використання отриманих даних відповідними органами та установами в межах повноважень, проте вони остаточні. Вважаємо, що наведений перелік може доповнюватися за окремими складниками і уточнюватися окремими додатковими індикаторами для кожного окремого складника економічної безпеки (інтегрального індексу ЕБУ) залежно від цілей дослідження.

Так, в економічній літературі наводиться низка методик визначення рівня економічної безпеки країни, які умовно поділяють на дві великі групи (рис. 3) [1].

Вивчивши інші наукові праці вітчизняних учених, вважаємо доцільним застосовувати один або декілька таких методів: метод застосування функціональних залежностей (аналітичних і статистичних); макроекономічне моделювання, що виявляє вплив дестабілізуючих факторів для конкретної країни в поточний час; аналоговий метод (орієнтація на показники країн-аналогів); законодавчий метод (нормування показників безпеки на законодавчому рівні); урахування оцінок міжнародних організацій; нормування показників у межах міжнародних угод; методи експертних оцінок [4].

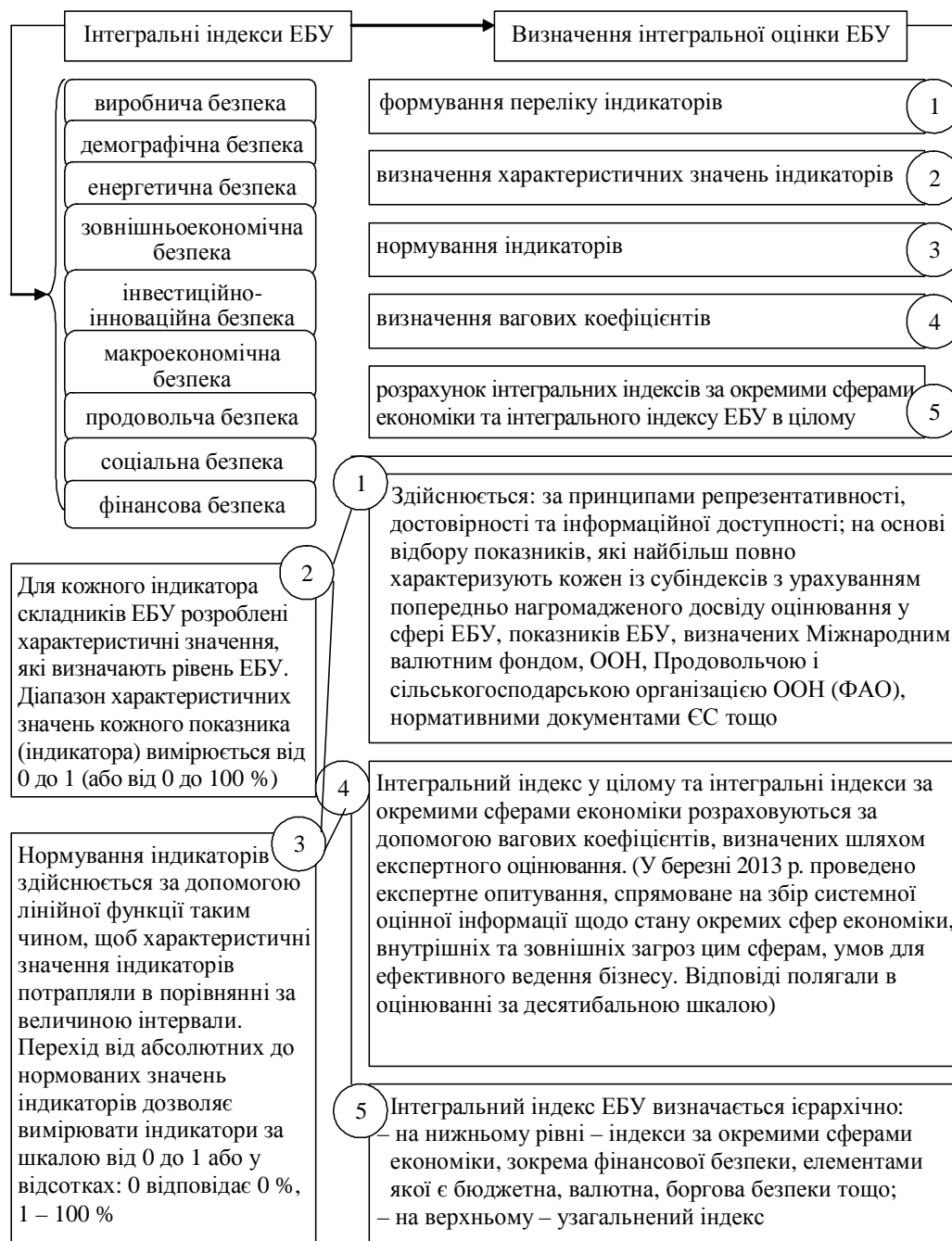

Рис. 1. Методичні підходи до визначення інтегрального індексу ЕБУ

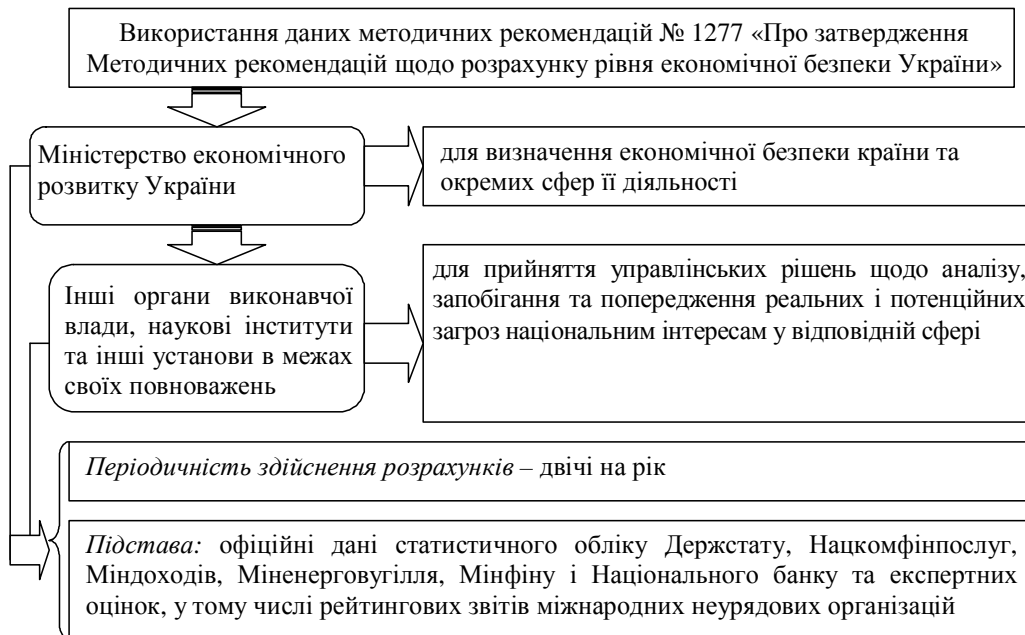

Рис. 2. Використання даних методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня ЕБУ

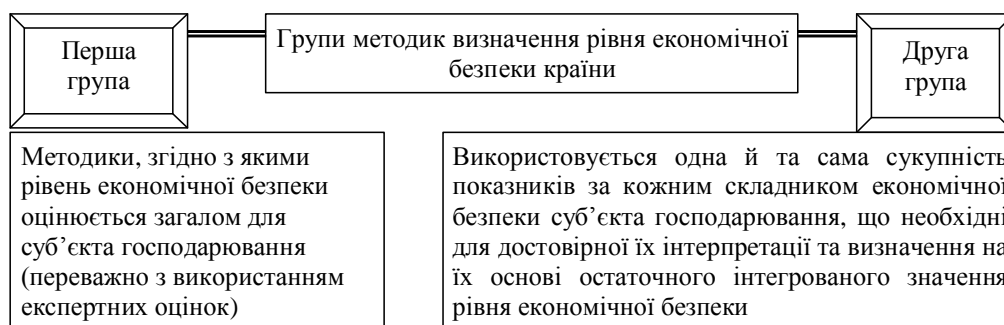

Рис. 3. Групи методик визначення рівня економічної безпеки країни

Наведений перелік методів не є остаточним. Такі дослідники, як М. І. Небава, Ю. М. Харазішвілі, А. І. Сухоруков, Т. П. Крупельницька вважають, що в цьому процесі варто використовувати: метод сценарного аналізу, метод оптимізації, метод теорії гри, метод розпізнавання образів, методи теорії латентних систем, методи багатовимірного статистичного аналізу [2; 6]. Інші науковці виокремлюють зовсім інші методи для оцінювання рівня економічної безпеки держави (таблиця) [1; 5].

Розглянувши можливі додаткові методи оцінювання рівня економічної безпеки країни, ми поділяємо думку вчених, що більш точними є економіко-математичні методи. Також ці методи оцінювання загального рівня економічної безпеки підприємства, на відміну від попереднього, є більш ґрунтовними [1, с. 102].

Отже, сьогодні вітчизняні вчені приділяють значну увагу дослідженню методологічних підходів до забезпечення економічної безпеки країни, проте єдиної думки серед науковців не існує, тому питання потребує подальших досліджень.

Характеристика можливих методів оцінювання рівня економічної безпеки країни різними вітчизняними вченими

Методичний підхід	Характеристика
Індикаторний метод	Оцінювання рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання за допомогою системи так званих індикаторів. Індикатори розглядаються як порогові значення кількісних та якісних показників, які характеризують різні аспекти фінансово-господарського стану підприємства
Економіко-математичні методи	Математичне оцінювання рівня економічної безпеки держави здійснюється з урахуванням нелінійності економічних процесів на основі використання мультиплікативної форми інтегрального індексу, де коефіцієнти розраховуються методом «Головних компонент» пакету Статистика, заснованому на факторному аналізі та внеску кожного фактору до загальної дисперсії
Індикативний метод	Розрахунок найважливіших макроекономічних показників та їхнє порівняння з визначеними пороговими рівнями
Метод динамічного аналізу	Оцінювання темпів економічного зростання основних макроекономічних показників країни, враховуючи динаміку їхньої зміни
Метод комплексного аналізу показників економічної безпеки	Визначає потенційні загрози економічній безпеці в Україні для інтегрального оцінювання рівня її економічної безпеки

Ми детально висвітлили оцінювання розрахунку рівня ЕБУ, прийнятого на законодавчому рівні у 2013 р., з наведенням детальних даних, які використовуються різними органами виконавчої влади, та зазначенням періодичності здійснення розрахунків. Проте вважаємо, що методичні рекомендації стосовно розрахунку рівня ЕБУ необхідно доповнити науковими дослідженнями щодо виявлення можливих загроз і можливостей, пов'язаних зі структурними змінами в національній економіці та інтеграційними прагненнями України, а також щодо забезпечення економічної безпеки кожного окремого регіону України з властивими їм показниками розвитку й окресленими методологічними підходами та їх узгодження з методологічними положеннями теорії економічної безпеки держави. Наведені напрями вдосконалення мають рекомендаційний характер та можуть бути використані в практиці забезпечення ЕБУ.

Список використаних джерел / List of references

1. **Діагностика** економічної безпеки підприємства. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriemstva [Diahnostyka ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva. – Rezhym dostupu : http://pidruchniki.ws/1612081553592/ekonomika/diagnostika_ekonomichnoyi_bezpeki_pidpriemstva].
2. **Небава М. І.** Методологічні і методичні аспекти макроекономічного аналізу. Макроекономічні моделі та наукові основи їх побудови / М. І. Небава. – Режим доступу : http://posibnyky.vntu.edu.ua/makro_ek/1_3.htm [Nebava M. I. Metodolohichni i metodychni aspekty makroekonomichnoho analizu. Makroekonomichni modeli ta naukovi osnovy yikh pobudovy / M. I. Nebava. – Rezhym dostupu : http://posibnyky.vntu.edu.ua/makro_ek/1_3.htm].
3. **Про затвердження** Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовт. 2013 р. № 1277. – Режим доступу : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm [Pro zatverdzhennia Metodichnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy : nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29 zhovt. 2013 r. № 1277. – Rezhym dostupu : http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm].

Public administration mechanisms

4. **Система** економічної безпеки держави / за заг. ред. А. І. Сухорукова ; Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. РНБО України. – Київ : Стилос, 2010. – С. 366 – 394 [Systema ekonomichnoi bezpeky derzhavy / za zah. red. A. I. Sukhorukova ; Nats. in-t problem mizhnar. bezpeky. RNBO Ukrainy. – Kyiv : Stylos, 2010. – S. 366 – 394].

5. **Сухоруков А. І.** Теоретико-методологічний підхід до інтегральної оцінки та регулювання економічної безпеки держави / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі // Банківська справа. – 2011. – № 4. – С. 13 – 32 [Sukhorukov A. I. Teoretyko-metodolohichniy pidkhd do intehralnoi otsinky ta rehuliuвання ekonomichnoi bezpeky derzhavy / A. I. Sukhorukov, Yu. M. Kharazishvili // Bankivska sprava. – 2011. – № 4. – С. 13 – 32].

6. **Харазішвілі Ю. М.** Щодо вдосконалення методології інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки України : аналіт. зап. / Ю. М. Харазішвілі, А. І. Сухоруков, Т. П. Крупельницька ; Нац. ін-т стратег. дослідж. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1358> [Kharazishvili Yu. M. Shchodo vdoskonalennia metodolohii intehralnoho otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy : analit. zap. / Yu. M. Kharazishvili, A. I. Sukhorukov, T. P. Krupelnitska ; Nats. in-t strateh. doslidzh. – Rezhym dostupu : <http://www.niss.gov.ua/articles/1358>].

Надійшла до редколегії 19.10.17